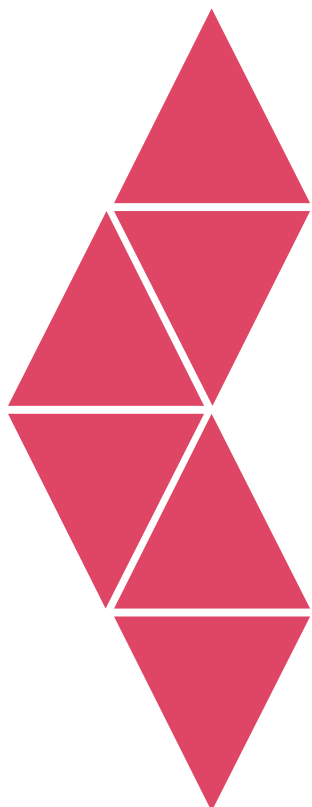

HELSE I FENGSEL

JURK

juridisk rådgivning for kvinner

Helse i fengsel

Forord

Denne brosjyren er utarbeidet av Juridisk rådgivning for kvinner, JURK, som er en uavhengig organisasjon drevet av jusstudenter. JURK gir gratis råd og veiledning i de fleste juridiske spørsmål til kvinner, og alle som definerer seg som kvinner, over hele landet.

JURK har en saksbehandlingsgruppe som blant annet har fengselsrett som saksområde. Vi besøker jevnlig fengsler der kvinner er innsatt. Der har vi saksmottak og driver rettsopplysende arbeid.

Fengselsgruppen på JURK gjennomførte i 2004 en undersøkelse om de kvinnelige innsattes soningsforhold i norske fengsler. Det kom frem at de innsatte ikke hadde nok kunnskap om sine helserettigheter. Vi har derfor utarbeidet denne brosjyren om dine rettigheter som innsatt.

Oslo, januar 2007

Sigrid Moseid Øverland
Gurpreet Kaur Dahia
Ingvild Nergård Hattrem
Ruth Cecilie Dohrmann
Diana Torkildsen Hegland
Grete Kristin Nielsen
June Cathrine Ormstad
Hæge Kjelle vold
Kari Mikkelsen Ellingsen

Sist revidert Oslo, mars 2016.

Helse i fengsel

Innhold

Kapittel 1	Rett til legehjelp 1.1 Rett til undersøkelse og behandling 1.2 Plikt til å la seg undersøke og behandle 1.3 Rett til å bruke en annen lege enn fengselslegen
Kapittel 2	Rett til medisin 2.1 Medbrakte legemidler 2.2 Vanedannende medisiner
Kapittel 3	Rett til psykologhjelp 3.1 Psykiatrisk helsepersonell i fengselet 3.2 Psykiatrisk helsepersonell utenfor fengselet
Kapittel 4	Klagemuligheter på legehjelp, medisiner og psykologhjelp
Kapittel 5	Rett til tannlege
Kapittel 6	Spesialisthelsetjeneste
Kapittel 7	Helsepersonellens taushetsplikt 7.1 Hovedregel om taushetsplikt 7.2 Unntak fra hovedregel
Kapittel 8	Tvangsbehandling 8.1 Hva er tvangsbehandling 8.2 Kort om tvangsernæring 8.3 Hvor finner du grunnlaget for tvangsbehandling? 8.4 Hvem rammes og hvordan rammes du? 8.5 Hva skjer med deg dersom du ikke samtykker? 8.6 Vilkår for bruk av tvungent psykisk helsevern 8.7 Hva betyr dette for deg i praksis? 8.8 Hvilke rettigheter har du som psykisk helsevern-pasient? 8.9 Individuell plan 8.10 Klage
Kapittel 9	Graviditet 9.1 Soningsutsettelse 9.2 Straffavbrudd 9.3 Overføring til institusjon for gravide

Helse i fengsel

Kapittel 10

Soning i institusjon (§ 12-soning)

10.1 Vilkår for overføring til institusjon

10.2 Når kan § 12-soning innvilges og for hvor lenge?

10.3 Institusjonen og behandlingsopplegget

10.4 Søknad om overføring

10.5 Hvem avgjør søknaden?

Kapittel 11

Soning på sykehus (§ 13-soning)

11.1 Vilkår for overføring til sykehus

11.2 Hvem avgjør søknaden?

Kapittel 1

Rett til legehjelp

Du har rett på samme nødvendig helsehjelp som gis til den øvrige befolkning.

Allmennhelsetjenesten i fengselet administreres og gjennomføres av den kommunen der fengselet ligger. Fylkeskommunene har ansvaret for spesialisthelsetjenesten, som psykisk helsevern og tannhelse.

1.1

Rett til undersøkelse og behandling

Dersom det er noe som tyder på at du er syk, eller du ber om legehjelp, skal de ansatte i fengselet tilkalle helsetjenesten for deg.

Skulle du bli så syk at nødvendig behandling ikke kan gis i fengselet, og en slik behandling er nødvendig, kan straffen gjennomføres på sykehus. Du kan lese mer om dette i kapittel 11.

Trenger du medisiner kan både ansatte ved helsetjenesten og fengselsbetjenter gi vedkommende dette. Reseptbelagte medisiner kan imidlertid bare doseres av ansatte ved helsetjenesten for så å utdeles av betjenter.

1.2

Plikt til å la seg undersøke og behandle

Dersom det er oppdaget en smittsom sykdom i fengselet, har du plikt til å la deg undersøke og behandle av lege. Grunnen til dette er at fengselet skal kunne få en oversikt over omfanget av sykdommen og finne ut hvilken behandling som er nødvendig.

1.3

Rett til å bruke en annen lege enn fengselslegen

Du har i utgangspunktet ingen rett til å velge om du vil benytte deg av tilgjengelig fengselslege eller lege utenfor fengselet.

Den innsatte skal hovedsakelig benytte seg av fengselslegen. Hvis du mener at fengselslegen ikke gir den hjelpen du

Helse i fengsel

trenger, kan du ikke kreve å få behandling av en annen lege. Dette er noe du må søke spesielt om. Kan den innsatte vise til helt spesielle grunner, vil dette kunne styrke søknaden.

Det er her viktig å understreke at dersom du gis anledning til å gå til en annen lege enn fengselslegen, må du selv betale egenandelen og eventuelt andre kostnader. Dette gjelder ikke dersom du er henvist til denne legen av fengselslegen.

Hvis fengselslegen ikke er tilgjengelig, skal du bringes til lege eller sykehus utenfor fengselet, hvis ikke skal annen legehjelp skaffes.

Kapittel 2

Retten til medisin

Alle innsatte har rett på nødvendige medisiner. Dette følger av retten til nødvendig helsehjelp.

2.1

Medbrakte legemidler

Det er fengselslegen som avgjør hvilke medisiner som er nødvendige. Dette gjelder også medisiner som er gitt av spesialisthelsetjenesten og tannhelsetjenesten.

Medbrakte legemidler kan kun benyttes av de innsatte dersom de er godkjent av fengselslegen.

2.2

Vanedannende medisiner

Det er viktig at innsatte som blir syke får tilfredsstillende medisiner. Mange innsatte sliter imidlertid med rusproblemer og det er av denne grunn svært strengt med vanedannende medisiner i fengslene. Vanedannende medisiner kan skrives ut der dette anses som medisinsk nødvendig, og det er godtgjort at medisinene har en god effekt og egner seg i behandlingsopplegget. Det er fengselslegen som avgjør om vanedannende medisiner er nødvendige eller ikke.

Dette kan medføre at en innsatt blir pålagt å bruke en ny medisin dersom fengselslegen vurderer at denne er mindre vanedannende, og har samme effekt som den medisin den innsatte ønsker.

Helse i fengsel

Kapittel 3

Rett til psykologhjelp

Du har de samme rettigheter til psykolog som alle andre som ikke er i fengsel. Likevel er det en begrensning, og det er sikkerhet. For at sikkerheten skal ivaretas, blir det noen forskjeller i praksis.

Bortsett fra den regelen som er nevnt ovenfor, finnes det ingen klar regel som sier at du har rett til psykologhjelp i fengsel.

3.2

Psykiatrisk helsepersonell i fengselet

Psykiske lidelser er problemer som man ser igjen hos mange av de innsatte. Mange fengsler har derfor inngått avtaler med psykiatriske sykepleiere, psykologer eller psykiatere om å gi behandling til de innsatte. I praksis kan det fungere slik at den psykiatriske sykepleieren kommer til fengselet to ganger i uken. De innsatte har da mulighet til å snakke med han eller henne.

3.3

Psykiatrisk helsepersonell utenfor fengselet

Dersom du allerede har en psykolog utenfor fengsel, vil fengselet vurdere om de mener at deres psykiatriske helsepersonell er tilstrekkelig.

Kapittel 4

Klagemuligheter på legehjelp, medisiner og psykologhjelp

Fengselsinnsatte har klagerett på lik linje med andre. Den innsatte kan klage dersom vedkommende mener at han eller hun ikke får nødvendig helsehjelp, jf. kommunehelseloven § 2-4 og pasientrettighetsloven §§ 7-1 og 7-2. Bestemmelsene i de to lovene er noe ulikt utformet og du kan selv velge hvilken av disse to klageordninger du ønsker å benytte. Etter pasientrettighetsloven skal en klage behandles av Helsetilsynet i fylket. Etter kommunehelsetjenesteloven skal en klage behandles i det kommunale klageorgan. Dersom klager ikke får medhold i kommunens klageorgan kan det klages til Helsetilsynet i fylket.

Helse i fengsel

Kapittel 5

Rett til tannlege

Innsatte som skal sone mer enn tre måneder, tilbys tannhelseundersøkelse og behandling i tannklinikk i fengselet. Hvis dette ikke er mulig skal man få fremstilling til å oppsøke en tannlege utenfor fengselet. Både forebyggende, nødvendig og/eller akutt tannbehandling dekkes av staten innenfor rammene av de øremerkede tilskuddene. Mer omfattende tannpleie og inngrep må du betale selv.

Kapittel 6

Spesialisthelsetjeneste

Med spesialisthelsetjeneste menes for eksempel fysioterapeut, kiropraktor og optiker. I noen få fengsler er det ansatt fysioterapeuter. I de fleste fengslene gjelder ikke dette og man må som oftest søke om fremstilling for å kunne oppsøke spesialisthelsetjenesten. Da er det fengselet du soner ved som tar stilling til om fremstillingen er nødvendig. I vurderingen legges det vekt på om det er sikkerhetsmessig tilrådelig at du forlater fengselet og om fengselet har nok betjenter til å kunne følge deg ut. Hvis fengselet ikke har tilstrekkelig kapasitet, skal det tilrettelegges for at spesialisthelsetjenesten kan komme til fengselet.

Dersom det er mange innsatte som trenger den samme type behandling, for eksempel at det er flere som trenger synstest og eventuelt briller, kan fengselet bestemme at det skal komme en optiker til fengselet.

Du kan søke sosialtjenesten om å dekke utgifter til fysioterapitimer, briller eller lignende dersom dette ikke blir dekket gjennom folketrygden.

Kapittel 7

Helsepersonellens taushetsplikt

7.1

Hovedregel om taushetsplikt

Hovedregelen er at helsepersonellet har taushetsplikt om det de får vite om sine pasienter. Taushetsplikten gjelder overfor alle.

Helse i fengsel

7.2 Unntak fra hovedregel

Det finnes imidlertid noen unntak i fra hovedregelen:

- Taushetsplikten kan oppheves dersom du selv har samtykket til det.
- Taushetsplikten oppheves dersom tungtveiende private eller offentlige interesser gjør det rettmessig å gi opplysningene videre. Dette unntaket kommer sjelden til anvendelse. Det anses som viktig å beskytte taushetsplikten og det skal svært mye til for å bryte den.
- Det kan være adgang til å oppheve taushetsplikten dersom det bryter ut en allmennfarlig smittsom sykdom i fengselet. Dette er av hensyn til de andre som kan bli smittet. Hjernehinnebetennelse, hepatitt og tuberkulose er eksempler på slike sykdommer. Det er bare når det foreligger en reell smittefare at behandleren kan si noe om pasientens helsestatus. Helsepersonellet skal ikke gi ut personopplysninger dersom dette ikke er strengt nødvendig.

Kapittel 8

Tvangsbehandling

8.1 Hva er tvangsbehandling?

Tvangsbehandling er tvungen behandling av pasienter i det psykiske helsevesen.

Grunnlaget for tvangsbehandling

8.2

Utgangspunktet er at selvbestemmelsesretten er uangripelig. All form for tvang må ha hjemmel i norsk lov.

8.3 Kort om tvangsernæring

I følge pasient- og brukerrettighetsloven § 4-9 kan man på grunn av alvorlig overbevisning nekte å avbryte en pågående sultestreik. En eventuell nektelse av å avbryte en pågående sultestreik vil gå foran helsepersonells plikt til å yte øyeblikkelig hjelp.

Helse i fengsel

Dersom man nekter å spise eller drikke, skal det gis regelmessig tilsyn av helsetjenesten og dersom helsesituasjonen blir livstruende, må det vurderes innleggelse på sykehus.

8.4 Hvem rammes og hvordan rammes du?

Den innsatte kan, etter samtykke, innlegges ved psykiatrisk behandling sin institusjon. Dersom slikt samtykke ikke foreligger, vil bruk av tvang være et vurderingstema.

8.5 Vilkår for bruk av tvungent psykisk helsevern

- Bruk av tvungent psykisk helsevern kan brukes der det er nødvendig for å hindre at sinnslidelsen reduserer eller ødelegger pasientens muligheter for vesentlig bedring eller helbredelse, eller for å hindre vesentlig forverring.
- Det kan også gjennomføres tvungent psykisk helsevern hvis pasienten utgjør en fare for eget eller andres liv og helse.
- I følge psykisk helsevernloven kan tvungent psykisk helsevern bare igangsettes etter at frivillig psykisk helsevern er prøvd uten å ha ført frem, eller når det av ulike grunner er formålsløst å prøve frivillig behandling.
- Tvungent psykisk helsevern kan bare anvendes dersom du oppfyller vilkårene som følger av § 3-3 i lov om psykisk helsevern. Dersom du oppfyller vilkårene, skal det foreligge skriftlig uttalelse om dette fra legen som har foretatt undersøkelsen.

8.6 Hvilke rettigheter har du som pasient underlagt psykisk helsevern?

Pasient- og brukerrettighetsloven gjelder også for pasienter innen psykisk helsevern. Du har blant annet samme rett til medvirkning og informasjon som somatisk syke pasienter. Du har også rett til nødvendig helsehjelp og fritt sykehusvalg, med enkelte unntak. Visse begrensinger gjelder for de pasienter som er underlagt psykisk helsevern uten eget samtykke. Noen

Helse i fengsel

pasienter som er underlagt tvungent psykisk helsevern, har blant annet ikke rett til fritt sykehusvalg.

8.7 Individuell plan

Pasienter innen psykisk helsevern har krav på en individuell plan. Planen skal være helhetlig og samordnet, og gi en oversikt over hjelpe- og behandlingstiltakene du trenger og hvem som er ansvarlig for hva. Det er kommunene og helseforetakene som er pålagt å utarbeide planene.

8.8 Klage

Vedtak som gjelder etablering, opphør eller opprettholdelse av tvungent psykisk helsevern, kan påklages. Både pasienten og pasientens nærmeste pårørende har mulighet til å klage. Klagen kan fremsettes muntlig eller skriftlig overfor kontrollkommisjonen, eller overfor helsepersonell ved den aktuelle institusjonen. Helsepersonellet vil i disse tilfellene videreformidle klagen til kontrollkommisjonen.

Kontrollkommisjonen har to hovedoppgaver:

- Å overprøve avgjørelser om innleggelse og utskrivning
- Å kontrollere forhold av betydning for de sykes velferd

I slike saker har klageren krav på fri rettshjelp. Du velger selv hvilken advokat du vil bruke. Hvis du ønsker det, hjelper kontrollkommisjonen deg med å finne en advokat.

Hvis du blir utsatt for tvangstiltak under gjennomføringen av psykisk helsevern, for eksempel beltelegging eller skjerming, kan tiltakene klages inn for kontrollkommisjonen. Ved slike klager har du ikke krav på fri rettshjelp.

Hvis du har klaget og ikke fått medhold av kontrollkommisjonen, kan du gå videre og bringe vedtaket inn for domstolene. I slike saker har du krav på fri rettshjelp.

Helse i fengsel

Kapittel 9 Graviditet

Hvis du er gravid før soning starter, eller hvis du blir gravid i løpet av fengselsoppholdet, er det ulike tiltak som kan iverksettes.

9.1 Soningsutsettelse

Har du blitt gravid før soningen påbegynnes, vil du bli vurdert som midlertidig soningsudyktig. Du kan da søke om å få utsatt soningen. Det samme gjelder om du har født for mindre enn seks uker siden, eller hvis du ammer og det ikke har gått mer enn ni måneder siden fødselen. Bekreftelse på dette må legges frem før soningen begynner, eller så snart som mulig etter at den er påbegynt.

9.2 Straffavbrudd

Om du blir gravid under fengselsoppholdet, kan du søke om straffavbrudd. Dette innebærer at straffen midlertidig avbrytes. Den tiden du er ute fra fengselet regnes ikke med i soningen av straffen. Tidspunkt for løslatelse blir derfor forskjøvet. Før du får innvilget straffavbrudd, skal det vurderes om du kan bli overført til et annet egnet fengsel eller om du kan sone i institusjon etter straffegjennomføringsloven § 12, se mer om dette i kapittel 10.

9.3 Overføring til institusjon for gravide

Graviditet kan være en tungtveiende grunn som kan tale for overføring til institusjon. Dersom du skulle bli gravid under soningen, kan det være aktuelt å søke om slik overføring til et familiesenter eller lignende institusjon. Sosialkonsulenten i fengselet kan hjelpe deg med å finne frem til slike institusjoner. Du kan også henvende deg til kommunen der du befinner deg.

Kapittel 10 Soning i institusjon (§ 12-soning)

Straffegjennomføringsloven § 12 gir deg mulighet til å sone straffen din i en annen institusjon enn fengselet.

10.1 Vilkår for overføring til institusjon

Helse i fengsel

Overføring kan skje i særlige tilfeller, typisk ved rehabiliteringsbehov på grunn av store rusproblemer. Begge de følgende vilkårene må være oppfylt:

- Overføring må være nødvendig for å bedre din evne til å fungere sosialt og lovlydig, eller det må foreligge andre tungtveiende grunner
- Det må ikke foreligge sikkerhetsmessige grunner som taler imot overføring.

10.2 Når kan § 12-soning innvilges og for hvor lenge?

Som hovedregel vil du bli innvilget § 12-soning etter å ha sonet en stund, og da oftest på slutten av soningen. Normalt skal du ikke sone i institusjon i mer enn ett år. Dette kan fravikes i særlige tilfeller.

Unntaksvis kan du få lov til å sone hele straffen din i institusjon, dersom det foreligger særlige og tungtveiende grunner.

10.3 Institusjonene og behandlingsopplegget

Soning i institusjon er i hovedsak ment å skulle hjelpe deg til å bekjempe problemer som kan ha vært medvirkende til din kriminalitet.

Det må være en behandlingsinstitusjon, og du må være der som døgnpasient.

Institusjonen må oppfylle visse krav til:

- Sikkerhet: institusjonen må ha betryggende kontrollrutiner som er godkjent av kriminalomsorgen, og det må være vakthold hele døgnet.
- Innhold: et profesjonelt, godt opplegg, og at dette opplegget er relevant for deg.

Helse i fengsel

10.4

Søknad om overføring

Du må selv søke om å få sone i institusjon. Det er viktig at du på forhånd undersøker om det er plass til deg ved den aktuelle institusjonen. Fengselet kan ikke kreve at en institusjon skal ta i mot deg. Du må derfor sørge for at det er sannsynlig at du kan få en plass før du søker.

Ledelsen ved en institusjon kan avslå søknaden din hvis de mener at de ikke kan gjøre noe for deg. Sosialkonsulentene og Friomsorgen kan være behjelpelig med å skrive søknad. Du kan også ta kontakt med JURK for å få hjelp til dette.

Når søknaden din blir behandlet, kan momentene nedenfor ha betydning. Du bør derfor tenke på disse når du skriver en søknad:

- Din motivasjon for å starte behandling.
- Muligheten for at du kan bli rehabilitert.
- Din alder; unge innsatte vil ofte bli prioritert.
- Kriminalomsorgens tillit til at du klarer å overholde vilkårene i § 12 (sviktfare; ordensregler, oppførsel i fengselet, ikke rømme etc.).
- Om dommen anbefaler § 12-soning.
- Anbefalinger fra ulike fagfolk, som for eksempel lege eller psykolog/psykiater.
- Om behandling har vært forsøkt tidligere og eventuelt med hvilket resultat.
- Kvaliteten på behandlingsinstitusjonen.

Søknaden din kan avslås dersom andre soningsformer kan dekke behovet ditt like godt, for eksempel soning ved lavere sikkerhetsnivå, frigang til skole, arbeid eller overgangsbolig. I tillegg vil det ofte være lettere å få innvilget § 12-soning hvis man soner i fengsel med lavt sikkerhetsnivå.

10.5

Hvem avgjør søknaden?

Hovedregelen er at det er lederen ved fengselet der du soner som avgjør om du skal overføres til institusjon.

Unntak fra dette:

- Om du er idømt forvaring eller straff på mer enn ti år. I

Helse i fengsel

disse tilfellene er det regionen som avgjør søknaden.

- Søker du om å sone hele dommen i en behandlingsinstitusjon, sender du søknaden til politikammeret som etterforsket lovbruddet du skal sone for.

Kapittel 11 Overføring til sykehus (§ 13-soning)

Straffen kan delvis gjennomføres på et sykehus. Du kan bli overført til sykehus både for sykdommer av somatisk art og psykiske sykdommer av mer alvorlig art enn de som kan behandles under § 12-soning.

11.1 Vilkår for overføring til sykehus

Det må være nødvendig for behandling av sykdommen at du blir overført. Du kan altså ikke overføres til sykehus hvis behandlingen kan utsettes til fullført soning.

Det er et vilkår at nødvendig behandling ikke kan gis ved fengselet. Blir du overført til et sykehus, vil tiden du er innlagt bli regnet som vanlig soning.

Hvis du har påført deg selv en skade eller simulert alvorlig sykdom slik at du blir overført til sykehus, er utgangspunktet at tiden du oppholder deg på sykehuset ikke blir regnet som soningstid.

11.2 Hvem avgjør søknaden?

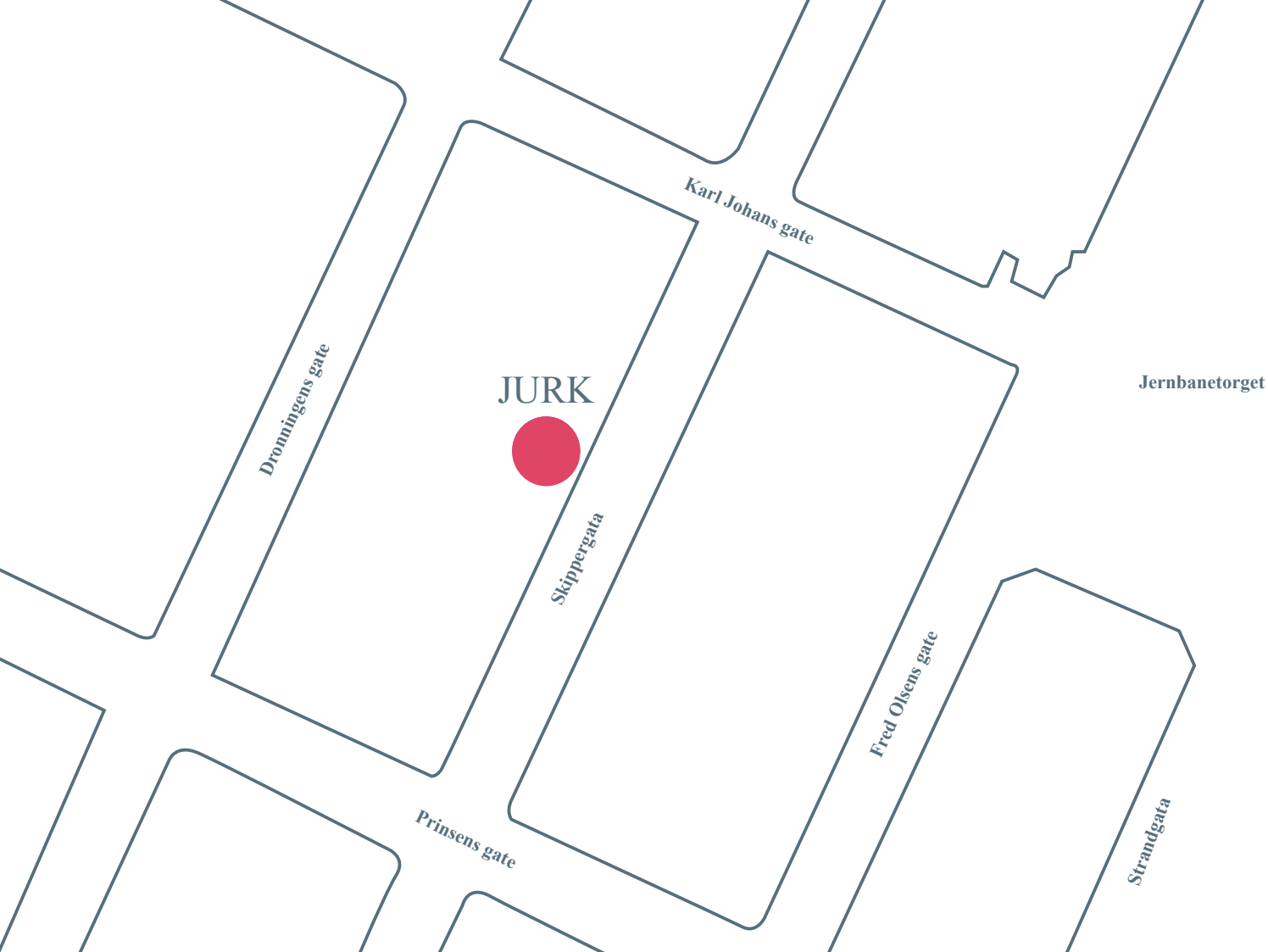
I praksis vil det være fengselslegen som avgjør om det er nødvendig og hensiktsmessig å legge deg inn på sykehus. Dersom du trenger jevnlig oppfølging på sykehus, eksempelvis som dagpasient, men døgninnleggelse ikke er nødvendig, vil du ikke kunne overføres til sykehus.

Du kan ikke på søke på forhånd om å få sone hele straffen på sykehus. Derimot kan du søke om straffavbrudd eller soningsutsettelse.

Overføring til sykehus skiller seg fra § 12-soning ved at den er tidsbegrenset. Tilbakeføring skjer når du ikke er så syk at du

Helse i fengsel

må være på sykehus lenger. Har du begått disiplinærbrudd under oppholdet på sykehuset, kan fengselet gi deg en reaksjon på dette, eller i verste fall overføre deg til et strengere sikkerhetsnivå enn det du opprinnelig satt på.

KONTAKT OSS

**Telefon:
22 84 29 50**

**Adresse:
Juridisk rådgivning for kvinner
Skippergata 23
0154 Oslo**

www.jurk.no

